

אסטרטגיה מדינית-בטחונית

דן בן-דוד

מה מתכננת מדינת ישראל לעשות ביום שאחרי ההתנתקות? כל הסימנים מעידים על כך שבמשרד ראש הממשלה מניחים שהטראומה הלאומית המתקשרת היטב למערב תאפשר לישראל לשבור חזק ימינה בסתיו ולהזרים משאבים ואנשים בהיקפים גדולים לשטחים שיוותרו בידינו. כבר כיום מדובר בהתחלות בניה בלב אוכלוסיה ערבית. המדינה עוד לא יצאה מהבוץ שיצרה בעזה והיא כבר מרחיבה ומעמיקה את הביצה הבאה. כמה פעמים ניתן לדפוק את הראש בקיר לפני שהוא נשבר סופית? הגיע העת להתעשת, לקבוע אסטרטגיה מדינית-בטחונית ארוכת טווח מתוצרת כחול-לבן המבוססת על השגת המטרה העיקרית – הבטחת עתידה וזהותה היהודית-דמוקרטית של מדינת ישראל. בין הירדן לים התיכון חיים היום כ-10.5 מיליון איש. בשנת 2020 יגיע מספרם לכ-15 מיליון איש – מתוכם כ-45% יהודים. המשך קיום מהותה ואופייה היהודי-דמוקרטי של מדינת ישראל מחייב הכרעה היסטורית דחופה כדי לשמור על רוב יהודי מוצק בתחומיה הריבוניים של המדינה, רוב שישמר אך ורק באורח מוסרי וחוקי. מכאן שבעיצוב גבולותיה ראוי לתת עדיפות לשיקולים דמוגרפים וביטחוניים, גם על חשבון הזכות הטבעית וההיסטורית של העם היהודי על ארץ ישראל כולה.

השיקולים הדמוגרפים מחייבים לא רק הימנעות מהכללת ריכוזי אוכלוסייה פלשתינית בתחומי המדינה, אלא גם מאמץ לאומי מרוכז לעידוד עליה וקליטתה, חיזוק הנוכחות היהודית באזורים בעלי חשיבות לאומית וביטחונית, כגון ירושלים ומבואותיה, הנגב והגליל, וסירוב עקרוני ומעשי לשיבת פלשתינאים לישראל.

תוכנית העבודה האסטרטגית בתחום המדיני-בטחוני המוצגת כאן מתווה מסלול ברור המשלב בין רעיונות שונים שהועלו בנפרד על ידי האלופים במילי' עמי איילון, גיורא איילנד ועוזי דיין וכן על ידי נשיא ארה"ב ביל קלינטון. היא מציגה את העקרונות שמבחינתה של ישראל חייבים להכלל בכל הסכם קבע, היא נותנת שתי חלופות להשגת הסכם קבע – עם תיעדוף ביניהן – והיא מספקת גם חלופה למקרה שלא ניתן להגיע להסכם קבע הכולל תנאים חיוניים לישראל.

העקרונות עליהם חייב להתבסס כל הסכם קבע

לאחר ההתנתקות מעזה, על ישראל לקרוא למשא-ומתן במטרה להגיע בתוך פרק זמן קצוב להסכם קבע שיתבסס על העקרונות הבאים:

- זכות שיבה ליהודים תמומש בישראל ולפלשתינאים בפלשתינ בלבד;
- גבולות הקבע יקבעו בהסכמת כל המעורבים, תוך התחשבות בצרכים הביטחוניים, במציאות הדמוגרפית ובקווי 1967;
- המדינה הפלשתינית תהיה מפורזת ולא תהווה איום ישיר או עקיף על ישראל;
- ירושלים תישאר בירת ישראל. באזור האגן הקדוש לא ישתנה הסטאטוס-קוו ויובטח חופש גישה ופולחן לבני כל הדתות;
- הסכם הקבע יהווה סוף לסכסוך הישראלי-פלשתיני וקץ לכל התביעות ההדדיות.

עקרונות אלה כוללים קווים אדומים של מדינת ישראל המבטיחים את ביטחונה, מהותה ואופיה בעתיד ואת ירושלים כבירתה. אסור לישראל לחתום על הסכם קבע שאינו כולל הסכמת כל החותמים על קווי יסוד אלה.

הסכם קבע רב-צדדי או דו-צדדי

בעזה חיים היום 1.3 מיליון תושבים. בשנת 2020 צפויה להגיע אוכלוסיית הרצועה ל-2.5 מיליון. מעבר לבעיית הצפיפות, ישנה בעיה רצינית של מקומות עבודה. פתרון העבר של העסקת עובדים אלה בישראל הוא פתרון ארוך טווח בעייתי לשני הצדדים.

בישראל מועסקים הפלשתינאים בתנאים שאינם תואמים את חוקי העבודה. מעבר לבעייתיות המוסרית והחוקתית שבכך, התוצאה היא דחיקת ישראלים ממעגל העבודה ופגיעה קשה בשכרם של מועסקים ישראלים לא-מיומנים.

מבחינת הפלשתינאים, חתימה על הסכם קבע צריכה לפתוח בפניהם הזדמנות לשיפור משמעותי ברמת חייהם. זה לא יבוא מעבודות שחורות בישראל אלא מהשקעות גדולות בתשתיות הפיזיות והאנושיות בשטחים – במימון בינלאומי נדיב ובקרה צמודה של מומחים מחו"ל לאחר החתימה על ההסכם – שיספקו גם עבודה בהווה וגם תקווה לעתיד.

לכן, החלופה המועדפת היא הסכם רב-צדדי בין ישראל, פלשתינ, מצרים וירדן המבוסס על שלושה עקרונות: השארת גושי התנחלויות תחת ריבונות ישראלית בהסכם הקבע; מציאת פתרון ארוך טווח לבעיות הצפיפות והאבטלה בעזה; והנחת מסד כלכלי שיהווה תמריץ לכל הצדדים להמשיך ולקיים את ההסכם בעתיד. לפיכך:

- מצרים תעביר לפלשתינ שטח בסיני הצמוד לעזה. שם תבנה עיר חדשה עם נמל גדול.
- בתמורה לקבלת השטח ממצרים, תוותר פלשתינ על שטחים הכוללים גושי התיישבות יהודים גדולים הקרובים לקו הירוק וכן תיקוני גבול.
- עבור השטח שישאר בידי ישראל, תקבל מצרים שטח בנגב, צפונית לאילת, הצמוד לגבול מצרים – מה שיאפשר בנית מעבר יבשתי עילי או תת קרקעי לכלי רכב וצינורות נפט שהינו באורך של כ-20 ק"מ המחבר בין ירדן למצרים.
- ירדן תקבל גישה קרקעית ישירה לנמל בים התיכון, עם כל היתרונות הכלכליים הנובעים מכך.

הכדאיות לישראל, פלשתינ וירדן ברורה. הכדאיות למצרים נובעת גם משחרור הלחץ הנפיץ לאורך גבולה עם עזה, גם מהאגרות והמסים שלהם תזכה מתנועת סחורות ונפט, וגם מהעסקים שיפתחו בשטח מצרים לאורך הציר שמחבר בין עיר הנמל הפלשתינית לבין המעבר צפונית לאילת. אם זאת, יש להניח שחלק מהתנועה לאורך הציר החדש תבוא על חשבון תנועה בתעלת סואץ, מה שמקטין – אך לא מבטל – את רווחי מצרים מההסכם (התניית המשך הסיוע האמריקאי, כשני מיליארד דולר מדי שנה מאז 1979, תהווה "עידוד" נוסף למצרים).

במידה ולא ניתן להגיע להסכם רב-צדדי, החלופה השניה היא הסכם דו-צדדי בין ישראל ופלשתינ, לפי הפרמטרים של קלינטון מנובמבר 2000, עם מינימום החלפת שטחים בין שתי המדינות. ישראל תקבל גושי התיישבות הקרובים לקו הירוק וכן תיקוני גבול. בתמורה, נמסור שטחים בנגב הצמודים לעזה.

אם לא ניתן להגיע להסכם קבע

יש להאמין כי בסופו של דבר יסתיים הסכסוך בהסכם בין הצדדים. אך עד אז אסור לישראל להמשיך ולהמתין באפס מעש כי לברירת המחדל השלכות חמורות מאוד לגבי עתיד המדינה. אם יתברר כי לא קיימת מנהיגות פלשתינית המעוניינת והמסוגלת להגיע עמנו להסכם קבע על פי העקרונות שפורטו לעיל, על ישראל להוביל מהלך חד-צדדי להבטחת זהותה היהודית, הדמוקרטית והציונית.

המהלך החד-צדדי יכלול המשך המלחמה בטרור, במחבלים ובתשתית הטרוריסטית על כל צורותיה, בכל מקום ובכל האמצעים הלגיטימיים העומדים לרשות ישראל, תוך כדי דרישה מההנהגה הפלשתינית לחסל את האלימות, הטרור וההסתה.

בהעדר הסכם, תהא ישראל חופשית לעצב את גבולותיה ואת הסדרי הביטחון שלה. לשם כך, תבוצע היפרדות יזומה נוספת ביהודה ושומרון לקו גבול זמני שיאפשר מתן ביטחון ושמירה על רוב יהודי מוצק במדינת ישראל.

יש להשלים את גדר הביטחון לאלתר. הגדר מהווה אמצעי הגנתי הכרחי להצלת חיי אדם וליעילות הלוחמה בטרור. יש להקים את חלקי הגדר שנותרו קרוב ככל שאפשר לקו הירוק כדי למזער עד כמה שניתן את הקשר בין הצורך הביטחוני הדחוף בגדר לבין השלכות פוליטיות ומדיניות הנובעות ממיקומה לגבי הסכם קבע עתידי. על הישובים היהודים מחוץ לקו הירוק יש להגן בעזרת גדרות לאורך גבולותיהם המוניציפליים ועל ידי הבטחת צירי התנועה אל הישובים. אי לכך, יש לקחת מגבלות אלה בחשבון כאשר מחליטים על מימדי הנסיגה היזומה הבאה, במידה ולא ניתן יהיה להגיע להסכם קבע עם הפלשתינאים.

מימוש תוכנית העבודה האסטרטגית בתחום המדיני-בטחוני יחזק את הביטחון האישי והלאומי של אזרחי ישראל ויבטיח את קיומה של המדינה כיהודית-דמוקרטית. גם אם לא ניתן יהיה להגיע להסכם קבע בעתיד הנראה לעין, תוכנית העבודה מעבירה את הסכסוך עם הפלשתינאים למסלול שבו נוכל להתמודד עימו כמה זמן שידרש – מה שעשוי להקדים את ההפנמה אצל הפלשתינאים שהזמן אינו פועל עוד לטובתם.